

ปัจจัยการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัยของครอบครัว ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดสมุทรสาคร

Factor Promotion of Moral and Virtue of Early childhood in Family, Phra Nakhon Si Ayuthaya and Samut Sakhon Province

ผศ.ดร.ปิยะธิดา ขจรชัยกุล

Asst.Prof.Dr.Piyatida Khajornchaikul

ภาควิชาอนามัยครอบครัว คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Department of Family Health, Faculty of Public Health, Mahidol University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัยของครอบครัว ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่างคือผู้ปกครองที่มีเด็กปฐมวัยอายุ ๕-๖ ปี รวมจำนวน ๔๘๙ คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามส่วนบุคคล และแบบสอบถามเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้ปกครอง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p - value \leq 0.05$) ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และรายได้ ข้อเสนอแนะ ภาครัฐควรให้การสนับสนุนการอบรมครอบครัวด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การส่งเสริม, คุณธรรมจริยธรรม, เด็กปฐมวัย, ครอบครัว

Abstract

This cross-sectional research aimed to study factors related to parent's promotion of moral and virtue of early childhood in family, Phra Nakhon Si Ayuthaya and Samut Sakhon Province. A self-administered questionnaire was used to collect data from 489 parent's early childhood, aged 5-6 years old, and questionnaire of Child care and Child rearing in Moral and Virtue. The research findings revealed that factors related to parent's promotion of moral and virtue of early childhood in Phra Nakhon Si Ayuthaya and Samut Sakhon Province with statistical significance ($p - value \leq 0.05$) were gender, parent's education, and family's income. This study suggests that Government recognize support parents training about moral and virtue.

Keywords: Promotion, Moral and Virtue, Early Childhood, Parents

บทนำ

สถานการณ์ในสังคมไทยมีปัญหาทางการศึกษาและระดับสติปัญญาของเด็กและยังพบว่าสังคมไทยเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยจะพบเห็นข่าวสารจากสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนไทยมีปัญหาผลการเรียนลดต่ำลง เกิดปัญหาพฤติกรรมการลักขโมย พฤติกรรมก้าวร้าว เกราะ ทะเลาะเบาะแว้ง ปัญหายาเสพติด ฯลฯ นอกจากนี้ในการสำรวจประชาชนอายุ ๑๘ ปี ขึ้นไปใน ๑๗ สถานการณ์ในสังคมไทยมีปัญหาทางการศึกษาและระดับสติปัญญาของเด็กและยังพบว่าสังคมไทยเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยจะพบเห็นข่าวสารจากสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนไทยมีปัญหาผลการเรียนลดต่ำลง เกิดปัญหาพฤติกรรมการลักขโมย พฤติกรรมก้าวร้าว เกราะ ทะเลาะเบาะแว้ง ปัญหายาเสพติด ฯลฯ นอกจากนี้ในการสำรวจประชาชนอายุ ๑๘ ปี ขึ้นไปใน ๑๗ จังหวัดของประเทศ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๒,๑๐๒ คน ของสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เมื่อช่วงเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๖ พบว่า ร้อยละ ๗๕.๒ ของกลุ่มตัวอย่างคิดว่า “คุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยเสื่อมลง” และที่น่าสนใจคือ มีถึงร้อยละ ๗๔.๑ ระบุว่า “ครอบครัวควรเป็นบุคคลหรือสถาบันทางสังคมที่เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม”^๑ สอดคล้องกับการสำรวจการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัวของพ่อแม่ในปัจจุบันที่สำรวจโดยศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ^๒ ในกลุ่มตัวอย่างพ่อแม่ที่มีลูกอายุระหว่าง ๖ – ๒๒ ปี จำนวน ๑,๕๓๓ คน ในจังหวัด กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ นครราชสีมา และสงขลาในเดือนมีนาคม ๒๕๕๖ ที่ระบุว่า “พ่อแม่เชื่อว่าการอบรมสั่งสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจากครอบครัวจะช่วยแก้ปัญหาได้มีมากถึงร้อยละ ๙๓.๕ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชัตติยา กรรณสูตร^๓ และ Walker & Henning^๔ ที่ระบุว่าครอบครัวโดยเฉพาะพ่อแม่ที่อบรมสั่งสอนเลี้ยงดูลูกให้รู้จักสิ่งถูกหรือผิด ใช้หลักทางศาสนาอบรมสั่งสอน มีระเบียบวินัยวางไว้เป็นแนวทางอบรมสั่งสอนลูกจะมีอิทธิพลและมีผลในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ลูกได้

^๑ ไทยรัฐออนไลน์, โพล “เอแบค” ชี้ ประชาชน 75.2% คิดว่า “คุณธรรม จริยธรรม” สังคมไทยเสื่อมลง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.thairath.co.th/content/357920> [2556]

^๒ ศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัวของพ่อแม่ในปัจจุบัน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [http:// bangkokpoll.bu.ac.th/poll/result/poll299](http://bangkokpoll.bu.ac.th/poll/result/poll299) [2548]

^๓ ชัตติยา กรรณสูตร, คุณธรรมพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของคนไทย, เอกสารเผยแพร่ในการประชุมวิชาการเปิดขอบฟ้าคุณธรรมจริยธรรม ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ กรุงเทพฯ. เมื่อวันที่ ๒๘ – ๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๑,

^๔ Walker L J& Henning K H. Parenting style and the Development of moral reasoning. Journal of Moral Education, 28 : 359 – 374, 1999.

ในขณะที่มีการสำรวจประชาชนเรื่องการทุจริตในสังคมไทย จากการสำรวจของมหาวิทยาลัยคริสเตียน^๕ ซึ่งสำรวจความคิดเห็นของประชาชนอายุ ๑๘ ปีขึ้นไปใน ๔ จังหวัดของประเทศ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๑,๒๗๐ คน เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗ พบว่า ร้อยละ ๙๔.๒ เห็นว่า “สถานการณ์ปัญหาการทุจริตในสังคมไทยมีความรุนแรงมากถึงมากที่สุด” ส่วนแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อลดปัญหาการทุจริตคือ “ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เยาวชนอย่างต่อเนื่อง” คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๔ ในขณะที่ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ร่วมกับศูนย์สำรวจความคิดเห็น นิต้าโพล สำรวจเรื่อง “คุณธรรมในสังคมไทย” จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชาชน กระจายทุกระดับการศึกษาและทุกอาชีพ จำนวน ๒,๑๖๖ หน่วยตัวอย่าง^๖ พบว่า คุณธรรมที่เยาวชนไทยควรได้รับการปลูกฝังมากที่สุด ได้แก่ ความมีระเบียบวินัยคิดเป็นร้อยละ ๗๖.๕๙ รองลงมาคือความซื่อสัตย์คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๓๕ จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าครอบครัวเป็นแหล่งที่ทำหน้าที่ปลูกคุณธรรมได้ดีที่สุด เพราะเป็นสถาบันแรกที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเด็กโดยตรง ในขณะที่ทางหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแสดงฐานะของพ่อแม่ไว้ว่า “เป็นพระพรหม” เป็นผู้ให้กำเนิด เป็นผู้สร้างชีวิตให้กับลูกแล้วก็เป็นผู้เลี้ยงลูก “เป็นบูรพาจารย์ของลูก” คือเป็นครูอาจารย์คนแรก สอนตั้งแต่มิ นัง นอน เดิน พูด ทุกอย่างที่ใช้ในการดำเนินชีวิตหรือเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเองต่อไป^๗ เด็กจะเจริญเติบโตเป็นคนดี มีวินัยยอมรับกฎและข้อบังคับของครอบครัวและสังคม มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน และประหยัด มุ่งทำประโยชน์ให้สังคม หรือสร้างปัญหาให้สังคมนั้นขึ้นอยู่กับสภาพครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูที่จะหล่อหลอมเกลาหล่อหลอมสร้างความรู้สึกลึกซึ้งและสร้างพฤติกรรมให้แก่เด็กตั้งแต่ในระยะปฐมวัย เพราะจะเป็นการปูพื้นฐานลักษณะอันดีงามให้แก่เด็กและจะเป็นสิ่งที่ติดตัวเด็กไปเมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่

สำหรับการพัฒนาเด็กระดับปฐมวัยนั้นทั้ง Piaget, Kohlberg และHoffman ยังคงระบุว่าจริยธรรมพัฒนาได้ตั้งแต่เยาว์วัยเพราะวัยเด็กเป็นวัยแห่งการเตรียมตัวและเตรียมพร้อมในการก้าวไปสู่สังคมใหญ่ในอนาคต^๘ และด้านความรู้ที่ควรสอนให้เด็กปฐมวัยในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมนั้นควรจะให้ความรู้ที่เด็กสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการเรียนรู้จริยธรรมของคนเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคมผ่านการถ่ายทอดจากพ่อ แม่ ซึ่งเป็นคนในครอบครัวที่ไม่เพียงแต่อบรมสั่งสอนเท่านั้น แต่ต้องเป็น

^๕ เอเอสทีวี, ม. คริสเตียน เผยผลสำรวจ ประชาชน เชื่อปัญหาการทุจริตในไทยรุนแรงมากขึ้น, ASTV ผู้จัดการออนไลน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9570000028496> [2557]

^๖ ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), ร่วมกับศูนย์สำรวจความคิดเห็น นิต้าโพล สำรวจเรื่อง คุณธรรมในสังคมไทย, ๒๕๕๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.moralcenter.or.th/index.php/assembly/situation> [2559]

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), **ความสุขของครอบครัว คือสันติสุขของสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๗), หน้า ๒.

^๘ John, Gibbs, C. Moral Development and Reality, Sag Publications, Inc., CA: USA, 2003.

แบบอย่าง (Model) ด้วยว่าพฤติกรรมใดเป็นสิ่งดี พฤติกรรมใดเป็นสิ่งไม่ดี เพื่อให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติไปพร้อมกัน ซึ่งจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Albert Bandura^๙ ระบุว่า การเรียนรู้ทางสังคม เกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ หากเด็กได้รับการเรียนรู้จากครอบครัว โดยมีพ่อแม่ หรือคนในครอบครัวเป็นแบบอย่าง และพ่อแม่แสดงแบบอย่างให้เด็กเห็นหรือส่งเสริมและให้กำลังใจเด็ก เมื่อเด็กทำพฤติกรรมที่ดีจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วยิ่งขึ้น คุณธรรมและจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กปฐมวัย หากแบ่งเป็นด้านจะมี ๓ ด้าน คือ ด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความเข้าใจว่าสิ่งใดดี สิ่งใดถูกต้อง สิ่งใดควรทำ สิ่งใดควรยกเว้น ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เป็นด้านที่เกี่ยวกับจิตใจ เป็นความรู้สึกโน้มน้าวเชิงทางอารมณ์ที่แสดงออกมาในลักษณะชอบ หรือไม่ชอบสิ่งใด คนใด และสุดท้ายคือ ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นการปฏิบัติผ่านทั้งทางกาย วาจา^{๑๐} และจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีงานวิจัยไม่มากนักที่เกี่ยวกับครอบครัวในการส่งเสริมหรือปลูกฝังลูก โดยเฉพาะในระดับปฐมวัยให้มีคุณธรรมจริยธรรม ทั้ง ๆ ที่เรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่ควรปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดสมุทรสาครนั้นเป็นจังหวัดที่มีผู้ปกครองที่เป็นเครือข่ายที่จะให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและสามารถเป็นจังหวัดนำร่องที่คณะผู้วิจัยจะศึกษาปัจจัยการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัยของครอบครัวได้ดี เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางการพัฒนาและชี้้นำให้เห็นทิศทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัวไทยที่พึงประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาปัจจัยการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัยของครอบครัวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดสมุทรสาคร

วิธีการศึกษา

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้การคัดเลือกผู้ปกครองที่มีบุตรทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุตั้งแต่ ๕ - ๖ ปี ที่ศึกษาอยู่ในระดับอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสังกัดเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดสมุทรสาคร โดยใช้การคำนวณขนาดตัวอย่างกระจายตามโรงเรียนต่าง ๆ จนได้ขนาดตัวอย่างจากโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัด

^๙ Albert Bandura, Vicarious Extinction of Avoidance Behavior, Journal of Personality and Social Psychology, 5, 16 - 23, 1967.

^{๑๐} อีราพร กลุณนันท์, การพัฒนาลักษณะนิสัยทางจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย, (นครสวรรค์ : สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

สมุทรสาครและขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการเก็บข้อมูลจำนวนจังหวัดละ ๒๕๐ คน รวมทั้งสิ้น ๕๐๐ คน คัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่ตอบคำถามสมบูรณ์ถูกต้องจึงได้แบบสอบถามคืนกลับมาจากผู้ปกครองของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน ๒๔๑ ฉบับ และจังหวัดสมุทรสาครจำนวน ๒๔๘ ฉบับ รวมทั้งสิ้น ๔๘๙ ฉบับ

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการคือ

๑) ศึกษารวบรวมข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏในเอกสาร บทความ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยคุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัยของครอบครัวทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

๒) ดำเนินการวิจัยโดยติดต่อผู้อำนวยการโรงเรียนทุกโรงเรียนทั้ง ๒ จังหวัด และแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย การขออนุญาตเก็บข้อมูลและประชุมร่วมกับคุณครู ในขณะที่ทางโรงเรียนจะมีการประชุมผู้ปกครอง เพื่อขออาสาสมัครจากผู้ปกครองที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลด้วยความเต็มใจ

๓) เก็บข้อมูลกับผู้ปกครองโดยให้เวลาตอบแบบสอบถามประมาณ ๓๐ - ๔๕ นาที ในช่วงเวลาที่ผู้ปกครองมารับเด็กที่โรงเรียนเวลาหลังเลิกเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วยแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัย บิดา/ มารดา และครอบครัว ที่ทางผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน ๑๖ ข้อ

ส่วนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้ปกครองจำนวน ๓๘ ข้อ แบ่งเนื้อหาออกเป็น ๕ ด้าน คือด้านระเบียบวินัย ด้านความอดทน ด้านเอาใจเขามาใส่ใจเรา ด้านความซื่อสัตย์ และด้านความพอเพียง ประกอบด้วยข้อคำถามเชิงบวกและเชิงลบ โดยมีคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีตัวเลือก ๕ ระดับ คือน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ๐ ๑ ๒ ๓ และ ๔ ตัวอย่างข้อคำถามด้านเอาใจเขามาใส่ใจเรา เช่น “ท่านสอนให้ลูกของท่านรู้จักแสดงความยินดีกับเพื่อน เมื่อเห็นเพื่อนได้รับรางวัลหรือคำชมเชย” เป็นต้น

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครองที่จัดทำขึ้นไปทดลองใช้ (Try - out) ในผู้ปกครองที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มที่ถูกศึกษาในโรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่งของจังหวัดสมุทรสาครได้ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น(Reliability) ของแบบสอบถามผู้ปกครองเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้านคุณธรรมจริยธรรม ๐.๗๗

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน โดยแบ่งระดับคะแนนโดยวิธีอิงเกณฑ์เป็นสามระดับ ดังนี้ ระดับสูง คะแนนมากกว่า ร้อยละ ๗๕.๐ ของคะแนนเต็ม ระดับปานกลาง คะแนนตั้งแต่ ร้อยละ ๕๐.๐ ของคะแนนเต็ม ถึงร้อยละ ๗๕.๐ ของคะแนนเต็ม ส่วนระดับต่ำ คะแนนน้อยกว่า ร้อยละ ๕๐ ของคะแนนเต็ม

ผลการศึกษา

๑) พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง (ร้อยละ ๗๖.๗) มีอายุ ๓๐ - ๓๔ ปี (ร้อยละ ๒๙.๒) รองลงมา มีอายุ ๓๕ - ๓๙ ปี ร้อยละ ๒๗ โดยมีอายุเฉลี่ย ๓๔.๕๖ ปี นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ ๙๕.๕) มีการศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวส. (ร้อยละ ๒๘.๘) รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ปวส. และปริญญาตรี ร้อยละ ๒๗.๘ และ ๒๔.๕ ตามลำดับ ประกอบอาชีพ รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม (ร้อยละ ๒๓.๑) รองลงมาเป็นรับจ้างทั่วไป และ ค้าขาย ร้อยละ ๒๐.๔ และ ๑๘.๘ ตามลำดับ มีรายได้ ๑๐,๐๐๐ - ๑๙,๙๙๙ บาท ต่อเดือน (ร้อยละ ๒๙.๓) รองลงมา มีรายได้ ๒๐,๐๐๐ - ๒๙,๙๙๙ บาท ต่อเดือน และ ๓๐,๐๐๐ - ๓๙,๙๙๙ บาท ต่อเดือน ร้อยละ ๒๔.๕ และ ๑๕.๘ ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้ต่อเดือน ๒๖,๑๕๗.๖๖ บาท การประเมินรายได้ของครอบครัวส่วนใหญ่พบว่าพอเพียงแต่ไม่เหลือเก็บ (ร้อยละ ๔๖.๒) รองลงมาได้แก่ พอเพียงและเหลือเก็บ ไม่พอเพียงแต่ไม่เป็นหนี้ และไม่พอเพียงและเป็นหนี้ ร้อยละ ๓๒.๑, ๑๓.๗ และ ๘.๑ ตามลำดับ ไม่ได้ทำงานพิเศษหรืองานล่วงเวลา (ร้อยละ ๖๕.๙) โดยในกลุ่มที่ทำงานล่วงเวลานั้น ส่วนใหญ่ทำงานล่วงเวลาสัปดาห์ละ ๓ วัน (ร้อยละ ๒๒.๒)

ส่วนด้านการพักอาศัยพบว่าพักอาศัยในบ้านส่วนตัว (ร้อยละ ๖๕.๔) รองลงมาคือ บ้านเช่า และพักอาศัยกับผู้อื่น ร้อยละ ๑๙.๓ และ ๑๑.๘ กลุ่มที่พักอาศัยกับผู้อื่นนั้น ส่วนใหญ่พักอาศัยกับพ่อแม่ (ร้อยละ ๕๓.๘) ส่วนกลุ่มที่เช่าบ้านนั้น ค่าเช่าบ้านมีอัตรา ๓,๐๐๐ - ๓,๙๙๙ บาท ต่อเดือน (ร้อยละ ๓๒.๖) โดยค่าเฉลี่ยของค่าเช่าบ้าน เท่ากับ ๒,๗๔๓.๐๒ บาท ต่อเดือน ส่วนใหญ่มีบุตรในครอบครัว ๒ คน (ร้อยละ ๕๐.๙) มีบุตรเป็นเพศชาย ๑ คน (ร้อยละ ๔๘.๗) และมีเพศหญิง ๑ คน (ร้อยละ ๕๐.๓)

๒) ผู้ปกครองเพศหญิงมีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าผู้ปกครองเพศชาย โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p - value = ๐.๐๑๑$)

๓) ผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับ ปริญญาตรีและโท มีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าผู้ที่มีการศึกษา ประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ปวช. โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p - value = ๐.๐๐๑$ และ < ๐.๐๐๑ ตามลำดับ) และผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับ ปริญญาตรีและโท มีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าผู้ที่มีการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวส. โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p - value = ๐.๐๑๘$)

ผู้ปกครองที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๐ – ๒๙,๙๙๙ บาท มีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่อเดือน น้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = ๐.๐๐๓$), ผู้ปกครองที่มีรายได้ต่อเดือน ๓๐,๐๐๐ – ๓๙,๙๙๙ บาท มีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าผู้ปกครองที่มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = ๐.๐๐๔$) และผู้ปกครองที่มีรายได้ต่อเดือน ๔๐,๐๐๐ บาท ขึ้นไป มีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = ๐.๐๐๒$)

ตารางที่ ๑ ความแตกต่างของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านคุณธรรมจริยธรรม ระหว่างกลุ่มย่อยตามลักษณะส่วนบุคคลของผู้ปกครอง

กลุ่มย่อยตามลักษณะส่วนบุคคลของผู้ปกครอง	n	mean	t	F	p-value
เพศ					
ชาย	๑๑๔	๙๕.๑๐	๒.๕๕๘		๐.๐๑๑*
หญิง	๓๗๕	๙๙.๕๓			
อายุของผู้ปกครอง (ปี)					
๒๐ – ๒๙	๑๐๗	๙๗.๔๐		๐.๕๓๐	๐.๕๘๙
๓๐ – ๓๙	๒๗๕	๙๙.๑๕			
๔๐ ปีขึ้นไป	๑๐๗	๙๗.๙๑			
ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง					
ประถมศึกษา	๗๙	๙๕.๖๓		๕.๗๓๕	๐.๐๐๑***
มัธยมศึกษาตอนต้น/ปวช.	๑๓๖	๙๕.๗๔			
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวส.	๑๔๑	๙๘.๔๕			
ปริญญาตรี และโท	๑๓๓	๑๐๓.๐๕			
อาชีพของผู้ปกครอง					
เกษตรกรรม,ค้าขาย,ธุรกิจส่วนตัว	๑๒๔	๙๘.๑๙		๑.๗๘๓	๐.๑๕๐
รับจ้างทั่วไป,โรงงาน,เอกชน	๒๔๓	๙๗.๓๐			
รับราชการ,ลูกจ้างราชการ	๖๔	๑๐๐.๐๒			
ไม่มีอาชีพ,ว่างงาน,แม่บ้าน	๕๘	๑๐๒.๔๕			

รายได้ของครอบครัวผู้ปกครองต่อเดือน					
น้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท	๑๘๓	๙๕.๑๔		๕.๖๓๑	๐.๐๐๑***
๒๐,๐๐๐ – ๒๙,๙๙๙ บาท	๑๐๙	๑๐๑.๐๐			
๓๐,๐๐๐ – ๓๙,๙๙๙ บาท	๗๐	๑๐๑.๖๙			
๔๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๘๒	๑๐๑.๘๘			
ความเพียงพอของรายได้					
พอเพียง	๓๗๘	๙๙.๐๘	๑.๓๕๖		๐.๑๗๖
ไม่พอเพียง	๑๐๕	๙๖.๖๔			

* p – value $\leq$ ๐.๐๕, *** p – value $\leq$ ๐.๐๐๑

ตารางที่ ๒ ความแตกต่างของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านคุณธรรมจริยธรรม ระหว่างกลุ่มย่อยตามระดับการศึกษาของผู้ปกครอง (Fisher's LSD.)

ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง	มัธยมศึกษาตอนต้น/ ปวช.	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวส.	ปริญญตรี และโท
ประถมศึกษา	p – value = ๐.๙๖๑	p – value = ๐.๒๑๒	p – value = ๐.๐๐๑***
มัธยมศึกษาตอนต้น/ ปวช.		p – value = ๐.๑๖๐	p – value < ๐.๐๐๑***
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวส.			p – value = ๐.๐๑๘*

* p – value $\leq$ ๐.๐๕

*** p – value $\leq$ ๐.๐๐๑

ตารางที่ ๓ ความแตกต่างของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านคุณธรรมจริยธรรม ระหว่างกลุ่มย่อยตามรายได้ของครอบครัวของผู้ปกครอง (Fisher's LSD.)

รายได้ของครอบครัว ของผู้ปกครอง	๒๐,๐๐๐ – ๒๙,๙๙๙ บาท	๓๐,๐๐๐ – ๓๙,๙๙๙ บาท	๔๐,๐๐๐ บาท ขึ้นไป
น้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท	p – value = ๐.๐๐๓**	p – value = ๐.๐๐๔**	p – value = ๐.๐๐๒**
๒๐,๐๐๐ – ๒๙,๙๙๙ บาท		p – value = ๐.๗๘๐	p – value = ๐.๗๐๘
๓๐,๐๐๐ – ๓๙,๙๙๙ บาท			p – value = ๐.๙๔๑

** p – value ≤ ๐.๐๑

วิจารณ์

คุณธรรมเป็นคุณลักษณะหรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นภาวะนามธรรมภายในจิตใจ ส่วนจริยธรรมเป็นเรื่องการแสดงออกทางการประพฤติ ปฏิบัติที่สะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม^{๑๑} ครอบครัวมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน สนับสนุนและช่วยให้เด็กปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสมทั้งด้านอารมณ์จิตใจ คุณธรรม การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัวที่ได้ผล นอกจากเด็กต้องอยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างคนในครอบครัว ซึ่งถือเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในครอบครัว เพื่อซึมซับลักษณะนิสัยและวิถีการดำเนินชีวิต การได้เห็นตัวแบบ หรือแบบอย่างที่ดีให้เด็กคอยเลียนแบบ จนเกิดความเคยชินและปฏิบัติจนเป็นนิสัยแล้ว ยังต้องมีการจูงใจ ให้กำลังใจ ให้โอกาสเด็กได้พัฒนาตนเองสิ่งสำคัญอย่างยิ่งคือการอบรมสั่งสอนให้เด็กเรียนรู้และเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และการให้เด็กลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น พาลูกไปวัด ไหว้พระช้ชวนให้เห็น บาปบุญคุณโทษของการไม่ซื่อสัตย์ การไม่ระเบียบวินัย จะช่วยตอกย้ำให้ลูกเกิดความเชื่อมั่น ความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนกระทำ เกิดความเข้าใจผู้อื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เข้าใจความทุกข์ของคนอื่น ความรู้สึกเหล่านี้จะมีส่วนช่วยเสริมสร้างกำลังใจที่จะทำความดีต่อไป และหากเด็กทำผิดพลาดควรว่ากล่าวตักเตือน ห้ามปราม รวมทั้งแก้ไขปัญหา เมื่อเด็กทำผิด ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับวัยและ

^{๑๑} ทิศนา ขัมมณี, การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๑).

อย่างมีหลักการ^{๑๒} จากผลการวิจัย พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง (ร้อยละ ๗๖.๗) และมีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าผู้ปกครองเพศชาย โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p - value = 0.001$) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า โดยปกติผู้ปกครองที่เป็นเพศหญิงจะให้เวลา ความสนใจ ความเอาใจใส่มากกว่าเพศชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพสังคมไทยมักให้เพศหญิง หรือมารดา มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูลูก ในขณะที่บทบาทของพ่อคือการทำงานนอกบ้านเพื่อหาเงินมาสนับสนุนและเลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคณะอนุกรรมการเฉพาะด้าน จัดทำแผนหลักงานสตรี^{๑๓} ที่ระบุว่าชีวิตของเด็กในวัยเยาว์ขึ้นอยู่กับกรอบเลี้ยงดูของผู้หญิง หรือมารดาเป็นส่วนใหญ่ ผู้หญิงหรือมารดาจึงมีส่วนสำคัญในอิทธิพลทางความคิด และความประพฤติที่จะมีต่อจิตสำนึกทางศาสนาของเด็ก ดังนั้นจึงมารดาที่มีความเข้าใจในคำสอนของพุทธศาสนามากขึ้นเท่าใด จะยังมีความสามารถในการถ่ายทอดและปลูกฝังจิตสำนึกทางศาสนาแก่เด็กในครอบครัวมากยิ่งขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้พบว่าครอบครัวในสังคมของคนเอเชีย ไม่ว่าจะเป็นประเทศเกาหลี เวียดนาม ศรีลังกา หรือแม้แต่ประเทศอินเดียพบว่ามารดามีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูบุตร อบรมสั่งสอนและมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังให้บุตรเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม ในขณะที่บิดาจะมีบทบาทเน้นไปทางด้านการประกอบอาชีพ หาเงินมาดูแลครอบครัว^{๑๔} ส่วนระดับการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับสูงจะมีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาต่ำ สอดคล้องกับการศึกษาของเพ็ญศรี พิชัยสนธิ์ สรรวย โยธาวิจิตร วชิระ สิงหเชนทร์^{๑๕} จารุณี อรัญภูมิ^{๑๖} และการศึกษาของ Matthijs Kalmijn^{๑๗}

^{๑๒} ทิศนา แหม่มณีและคณะ, **หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖) ; สุมณ อมรวิวัฒน์, **หนังสือชุดการพัฒนาครอบครัว บทบาทของครอบครัวต่อการพัฒนาคุณธรรมและวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๔๖) ; สถาบันเด็กแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จี - อาร์ต จำกัด, ๒๕๕๒).

^{๑๓} วรรณภา โพธิ์น้อย, **หน่วยที่ ๗ บทบาทของสถาบันศาสนาในบทบาทของสถาบันทางสังคมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับมิติชายหญิงด้านการศึกษา**, ประมวลสาระชุดวิชาการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๗.

^{๑๔} เจือจันทร์ จงสถิตอยู่และรุ่งเรือง สุขาภิรมย์, **รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่าง ๆ**, (กรุงเทพมหานคร บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๐).

^{๑๕} เพ็ญศรี พิชัยสนธิ์ สรรวย โยธาวิจิตร วชิระ สิงหเชนทร์, **การปฏิบัติบทบาทของพ่อและแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน**, **วารสารสมาคมกุมารแพทย์**, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน- ธันวาคม ๒๕๓๑) : ๔๒ - ๕๑.

^{๑๖} เพ็ญศรี พิชัยสนธิ์ สรรวย โยธาวิจิตร วชิระ สิงหเชนทร์, **การปฏิบัติบทบาทของพ่อและแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน**, **วารสารสมาคมกุมารแพทย์** ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน- ธันวาคม ๒๕๓๑) : ๔๒ - ๕๑.

^{๑๗} Matthijs Kalmijn, **Father Involvement in Childrearing and the Perceived Stability of Marriage**, **Journal of Marriage and the Family**, 61, 409 - 42, 1999.

ที่พบว่าบิดามารดาที่ระดับการศึกษาสูงมีการปฏิบัติตัวมีบทบาทและพบว่าบิดาเข้ามามีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรดีกว่าบิดาที่มีระดับการศึกษาต่ำ

นอกจากนี้รายได้ของครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลกับการอบรมเลี้ยงดูลูก จากผลการวิจัยพบว่าผู้ปกครองที่มีรายได้สูงจะมีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าผู้ปกครองที่มีรายได้ต่อเดือนน้อยซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสมศรี กิจชนะพานิชย์ ทองทิพย์ สุนทรชัย จรรย์ญา วงษ์พรหม ธนะจักร เย็นบำรุง^{๑๘} และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา^{๑๙} ที่ระบุว่า สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวในปัจจุบันเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก กล่าวคือ การเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวยากจน จะมีลักษณะไม่เข้มงวดมาก เนื่องจากพ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้าน ทำให้ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนลูกมากนัก ส่วนการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง มักเน้นความเป็นระเบียบและดูแลเอาใจใส่ ให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กมากกว่าครอบครัวที่ฐานะยากจน ในขณะที่ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี จะให้ความสำคัญกับลูกมาก มักตามใจเด็ก ขาดการควบคุมไม่ค่อยมีกฎเกณฑ์ มักจัดหากิจกรรมหรือทรัพยากรต่างๆให้ลูกได้ดีกว่าครอบครัวลักษณะอื่นๆ แต่จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมทำให้ครอบครัวห่างเหินกับลูก ดังนั้นครอบครัวจึงควรปรับสมดุลการอบรมเลี้ยงดูลูก และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูก และจากการศึกษาของ Chen P, Chen F.^{๒๐} และ Conger, Elder and Simons^{๒๑} พบว่ารายได้ของครอบครัวมีอิทธิพลต่อคะแนนการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคมจริยธรรมและแบบองค์รวม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครอบครัวที่รายได้ดีสามารถจัดสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริมพัฒนาการเด็กในทุกด้านได้ แต่หากคนในครอบครัวเช่นพ่อตงงานหรือขาดรายได้จะส่งผลกับความเครียดบรรยากาศในครอบครัวในด้านความอบอุ่นลดลง การหาสิ่งสนับสนุนต่าง ๆ ที่ช่วยในการพัฒนาเด็กจะลดลงตามไปด้วย

^{๑๘} สมศรี กิจชนะพานิชย์ ทองทิพย์ สุนทรชัย จรรย์ญา วงษ์พรหม ธนะจักร เย็นบำรุง, รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทสถาบันครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก (แรกเกิด ถึง ๖ ปี) บนเส้นทางแรงงานอพยพจาก อีสานสู่ กทม, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๐.

^{๑๙} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย เอกสาร “แนวทางการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย” ประกอบการจัด นิทรรศการใน โซน ๓ การศึกษาเด็กปฐมวัย ในวันที่ ๒๓ – ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๖, โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์และบางกอก [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [http:// admin.elibrary.onecapps.org/Book/1230.pdf](http://admin.elibrary.onecapps.org/Book/1230.pdf) [2556].

^{๒๐} P. Chen, F. Chen A study on factors contributing to intelligence in 857 children, Zhonghua Yu Fang Yi Xue Za Zhi, Sep; 33(5):292-4, 1999 Chinese, [Online], Available : <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11864495> [1999].

^{๒๑} Rand. D. Conger, Xiaojia, Ge, Ghen. H. Elder Jr., Frederick. O. Lorenz, & Ronald. L. Simons. Economic stress, coercive family process and developmental problem of adolescent, Child Development, 65, (2) 541 – 561, 1994

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p - \text{value} < 0.05$) ได้แก่เพศ ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และรายได้ นอกจากนี้งานวิจัยด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัยของครอบครัวยังมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นจึงควรมีการสนับสนุนงานวิจัยด้านนี้ให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้นโดย ภาครัฐควรให้การสนับสนุนการอบรมครอบครัวด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

บรรณานุกรม

- ชัตติยา กรรณสูตร. **คุณธรรมพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของคนไทย**. เอกสารเผยแพร่ในการประชุมวิชาการ เปิดขอบฟ้าคุณธรรมจริยธรรม ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๘ - ๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๑.
- จารุณี อรัญภูมิ. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการและการรับรู้บทบาทการเป็นบิดากับการปฏิบัติ ตามบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยก่อนเรียน. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒.
- เจือจันทร์ จงสถิตอยู่และรุ่งเรือง สุขภิรมย์. รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการ **ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่าง ๆ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๐.
- ทีศนา แคมมณี. **การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๑.
- ทีศนา แคมมณีและคณะ. **หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- ธีราพร กุลนันทน์. **การพัฒนาลักษณะนิสัยทางจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย**. นครสวรรค์ : สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๔.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). **ความสุขของครอบครัว คือสันติสุขของสังคม**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๗.
- เพ็ญศรี พิชัยสนธิ, สำรวย โยธาวิจิตร และ วชิระ สิงห์เคนทร์. การปฏิบัติบทบาทของพ่อและแม่ในการ อบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน. **วารสารสมาคมกุมารแพทย์**, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๓๑) : ๔๒ - ๕๑.

วรรณภา โพธิ์น้อย. หน่วยที่ ๗ บทบาทของสถาบันศาสนาในบทบาทของสถาบันทางสังคมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับมิติชายหญิงด้านการศึกษา. ประมวลสาระชุดวิชาการศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ นนทบุรี :โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕. สถาบันเด็กแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท จี – อาร์ต จำกัด, ๒๕๕๒.

สมศรี กิจชนะพานิชย์ ทองทิพย์ สุนทรชัย จรรย์ญา วงษ์พรหม ธนะจักร เย็นบำรุง. รายงานการวิจัยเรื่อง บทบาทสถาบันครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก (แรกเกิด ถึง ๖ ปี) บนเส้นทางแรงงานอพยพจาก อีสานสู่ กทม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๐.

สุมน อมรวิวัฒน์. หนังสือชุดการพัฒนาครอบครัว บทบาทของครอบครัวต่อการพัฒนาคุณธรรมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๔๖.

Gibbs, John, C. Moral Development and Reality. Sag Publications. Inc., CA : USA, 2003.

Albert Bandura. Vicarious Extinction of Avoidance Behavior. Journal of Personality and Social Psychology, 5, 16 – 23, 1967.

Matthijs Kalmijn. Father Involvement in Childrearing and the Perceived Stability of Marriage. Journal of Marriage and the Family. 61, 409 – 42, 1999.

Conger, Rand. D., Xiaojia, Ge, Ghen. H. Elder Jr., Frederick. O. Lorenz, & Ronald. L. Simons. Economic stress, coercive family process and developmental problem of adolescent. Child Development. 65, (2) 541 – 561, 1994.

เว็บไซต์

ไทยรัฐ ออนไลน์. โพล “เอแบค” ชี้ ประชาชน 75.2% คิดว่า “คุณธรรม จริยธรรม” สังคมไทยเสื่อมลง. [online], Available : <http://www.thairath.co.th/content/357920> [2556]

เอเอสทีวี. ม. คริสเตียน เผยผลสำรวจ ประชาชน เชื่อปัญหาการทุจริตในไทยรุนแรงมากขึ้น. ASTV ผู้จัดการออนไลน์. [online], Available : <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9570000028496> [2557]

ศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัวของพ่อแม่ในปัจจุบัน. [online], Available : [http:// bangkokpoll.bu.ac.th/poll/result/poll299](http://bangkokpoll.bu.ac.th/poll/result/poll299)

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย เอกสาร “แนวทางการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย” ประกอบการจัด นิทรรศการในโซน ๓ การศึกษาเด็กปฐมวัย ในวันที่ ๒๓ – ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๖. โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์และบางกอก. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [http:// admin.elibrary. onecapps.org/Book/1230.pdf](http://admin.elibrary.onecapps.org/Book/1230.pdf) [๒๕๕๖]
- ASTV. Christian University. Survey Method. Thai People believed blow up Corruption in Thailand, [online], Available : <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9570000028496> [2014]
- Bangkok Research Center Poll Bangkok University. The Cultivates of family in this present. [online], Available : [http:// bangkokpoll.bu.ac.th/poll/result/poll299](http://bangkokpoll.bu.ac.th/poll/result/poll299) [2005]
- Chen P, Chen F. A study on factors contributing to intelligence in 857 children. Zhonghua Yu Fang Yi Xue Za Zhi. Sep; 33(5):292-4. [online], Available : <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11864495> [1999]
- Moral Center (Organization) and Survey Center of NIDA Poll. “ Situation about Moral in Thai Society”. [online], Available : <http://www.moralcenter.or.th/index.php/assembly/situation> [2016]
- Office of Education Council, Ministry of Education. Child care and Child rearing for Early Childhood. Documentary for Early Childhood Education Zone. 23-24 June 2013. Centara Hotel & Bangkok Convention Center. [online], Available : [http://admin.elibrary. onecapps.org/Book/1230.pdf](http://admin.elibrary.onecapps.org/Book/1230.pdf) [2013]
- Thairat Online. Poll “ABAC” Thai People think that Thai family moral standards are filling 75.2%. [online], Available : <http://www.thairath.co.th/content/357920>[2013]